
Indledning

Førsteheder

AF LOVISE HAJ BRADE, MATILDE LYKKEBO PETERSEN
& CAMILLA BRUUN ERIKSEN

“[P]ower in contemporary society habitually passes itself off as embodied in the normal as opposed to the superior”
Richard Dyer (1988: 45)

Hvem er ‘de Første’ og hvorfor er det (ofte) meget sværere at definere dem end ‘de Andre’? Og hvad kan vi lære af at rette spotlygten mod det majoriserede og/eller normaliserede fremfor det afvigende? Dette temanummer af *Kvinder, Køn & Forskning* tager afsæt i de seneste årtiers nybrud i kritisk forskning i og om specifikke majoritets-/normalitetspositioner – som eksempelvis har genereret kritiske studier af mænd og maskuliniteter, queer eller heteronormativitetsstudier, cripstudier og kritiske hvidhedsstudier (e.g. Connell 1995; Frankenberg 1997; Garland-Thomson 1997; McRuer 2006; Rich 1999; Warner 1999) – og samler dem under paraplybegrebet *Førsteheder*. Som re-

daktører vil vi med dette tema byde ind til samtaler om, hvad der sker, når vi insisterer på at undersøge ikke bare normalitetens konstitutive ydre, men også dens indre. Hvilke udsigtsposter bliver mulige at indtage, hvilke historier bliver hørbare og hvilke perspektiver bliver tilgængelige?

Afsættet for den forståelse af førstehedsbegrebet, vi her præsenterer, tages i post-strukturalistisk subjektiveringsteori og mere specifikt i Judith Butlers teorier om abjektet og subjektets tilblivelse gennem grænse-sætning (se bl.a. Butler 1993: 3ff, 1997: 162ff). Gennem en læsning af Julia Kristevas feministiske sprogfilosofi skriver Butler:

The 'abject' designates that which has been expelled from the body, discharged as excrement, literally rendered 'Other'. This appears as an expulsion of alien elements, but the alien is effectively established through this expulsion. The construction of the 'not-me' as the abject establishes the boundaries of the body which is the first contours of the subject (Butler 1999: 169).

Abjekter kan således være individer eller grupper, der af en eller flere grunde ikke lever op til herskende normer i en given kontekst, og som derfor bliver frastødt eller møder afstandtagen. Abjektgørelse er således ikke begrænset til køn og seksualitet, men angår "(...) all kinds of bodies whose lives are not considered to be 'lives' and whose materiality is not understood to 'matter'" (Butler 1998: 281). Med henvisning til Derrida peger Butler på, at det at være noget i det hele taget altid samtidig indebærer udelukkelsen af noget andet. For Derrida skabes betydning gennem dikotomiske strukturer, hvoraf det ene begreb antager status af at være en selvstændigt betydende original, mens den Anden bliver til som afledt kopi. Forskelsdannelse baserer sig således altid fra starten på en hierarkisk struktur, der mere eller mindre implicit privilegerer den ene på bekostning af den anden (Derrida 1976). Strukturen er imidler-

tid hverken en uafhængig eller stabil størrelse, men tværtimod dynamisk forbundet med det som udelukkes og dermed også altid potentielt i fare for at blive undermineret. De diskursive andetgørelsesprocesser, som abjektet fordrer, kan se ud på forskellige måder, men for alle gælder dog, at 'den Anden' tilskrives bestemte karakteristika, hvormed subjektet afgrænser sig ved at tildele sig selv de modsatte. I bestemmelsen af 'de Andre' ligger der således også en implicit bestemmelse af 'os selv'. Dorte Staunæs har meget rammende beskrevet det som at: "Subjektivitet og kategorier gøres med ud-sigt til det Andet. Til det subjektiviteten og kategorien ikke er" (2004: 66). Positionen som 'de Første' – normen – konstitueres på den måde gennem udgrænsningen af 'de Andre'. Man kan således sige, at normen har afvigelsen som sit eksistensgrundlag, hvorfor afvigelsen ikke findes hinsides det normale, men derimod netop både indenfor og udenfor normen. Af den grund kan definitionen af en norm aldrig blive entydig, og det er derfor også vigtigt at holde sig for øje, at enhver skelnen mellem majoritet og minoritet altid i sidste ende er et reduktionistisk foretagende, idet en sådan sondring meget sjældent giver et rimeligt billede af de komplekse og dynamiske mikro-sociale processer, der leder til minoritets- og majoritetsstatus. Der vil altid eksistere uendeligt mange positioner imellem de idealtypiske yderpositioner, som begreberne 'Første' og 'Anden' antyder. Når vi alligevel finder det relevant at forsøge at fastholde blikket på det, der i en given sammenhæng positioneres som Første, handler det derfor heller ikke om at fastfryse førstehedens privilegerede status, men tværtimod om at belyse dets kontingente karakter og – måske – pege på muligheder for forandring.

Med dette nummer foreslår vi derfor førstehedsbegrebet som en analytisk tilgang, der har som sit *raison d'être* at benævne og synliggøre den/de normative og/eller magtfulde position(er) i en given sammenhæng og vise, hvordan privilegerende sub-

jektformationer er sammenvævede og spiller sammen i produktionen af majoriserede (og minoriserede) subjektpositioner på stor og lille skala. At insistere på at fastholde fokus på majoriserede positioner kan derfor lære os noget fundamentalt om de forståelsesrammer, vi gerne observerer ‘de Andre’ igennem. Eksistensen af (minoritets)grupper, der kaldes ‘de Andre’ og som i langt større udstrækning end ‘de Første’ kan tilskrives særlige karaktertræk, som gøres til objekter for kollektive fantasier og som betragtes som relevante og interessante forskningsobjekter, er tydelige eksempler på en af de implicite præmisser i disse forståelsesrammer. Præmisser, der får os til at acceptere kategoriseringer af mennesker i grupperingerne ‘minoritet’ og ‘majoritet’ og som får os til at søge svar på spørgsmål om marginalisering, eksklusion og ‘othering’ hos og i ‘den Anden’, i stedet for i kontekst, struktur og ‘de Første’. Således er en af førstehedsbegrebets centrale ambitioner, at erstatte minoriserende epistemologier og flytte fokus fra forskning på og om minoriteter til studier af norm(alitet)er og relationen mellem majo- og minoritet (Brade 2015).

Førstehed anvendes som optik og ankerpunkt i temanummers tre artikler. Bidrag, der tematisk og emnemæssigt er langt fra hinanden, men som med førstehed som omdrejningspunkt giver interessante bud på, hvordan der i et bredt udsnit af forskningsfelter kan åbnes op for nye perspektiver på minoriserende og majoriserende processer.

Således er der i Linda Berg, Mikela Lundahl og Lena Martinssons artikel “Sekulariteter – förstahet genom religion och kön”, stillet skarpt på, hvordan positioneringen af den religiøse Anden positionerer sekularitet som førstehed. Gennem analyse af nylige svenske debatter om ytringsfrihed, tørklæder, (køns)ligestilling og det (in)tolerante samfund, undersøger Berg, Lundahl og Martinsson, hvordan den religiøse (ofte muslimske) Anden konstituerer sekularisme

som et objektivt og neutralt sted – en førstehed.

I Maria Mortensens bidrag “Smerte kræver øvelse. En undersøgelse af smerte, body suspension og førstehed” diskuteres, hvordan en traditionel forståelse af smerte som isolerende og destruktiv – her: *smertens førstehed* – ofte begrænser vores forståelse af smertens ontologi. Gennem et fokus på kropslighed og affekt analyserer Mortensen, hvad smerte gør i body suspension, og foreslår at forrykke smertes førstehed, idet hun konkluderer, at smerte snarere end at være isolerende og destruktiv må forstås som transgressiv og produktiv, som noget der både er i, mellem og udenfor kroppe.

I “Hvid mælk. Om racialiseringen af mælk og laktoseintolerans i forbindelse med transnational adoption” kaster Mette A. E. Kim-Larsen et kritisk blik på diskurser om mælk og laktoseintolerans i en dansk transnational adoptionskontekst, hvor hvidhedens dominans konstituerer laktosetolerans som førstehed og –intolerans som andet-hed, og i samme bevægelse konstituerer den transnationalt adopteredes krop som afvigende fra den danske, hvide, laktosetolerante og mælkedrikkende førstehed.

Udover artiklerne bringer vi et essay af Jens Rydström i forbindelse med 10-årsdagen for Robert McRuers bog *Crip Theory. Cultural Signs of Queerness and Disability* (2006), der for alvor introducerede og definerede crip teori. I essayet diskuterer Rydström crip teoris udbredelse – eller måske netop mangel på samme – i en skandinavisk kontekst og viser, hvordan et parallelløb til queer teori har haft betydning for crip teoris funktion som førstehedskritisk position.

Det er med særlig glæde, at vi kan præsentere en dansk oversættelse af Jasbir Puar introduktion til *Terrorist Assemblages. Homonationalism in Queer Times* (2007), der i kritiske studier af seksuelle og racialiserede magtpositioner næsten må karakteriseres som kanonisk. Den amerikanske queerteoretiker Puar har med sine analyser af bl.a. koblingerne mellem den øgede accept af ik-

ke-heteroseksuel levevis og den samtidig stigende racisme & islamofobi fået international opmærksomhed med begrebet 'homonationalisme', der udspringer af en kritik af vestens imperialistiske dominans og den rolle, som den homoseksuelle figur spiller i opretholdelsen af en bestemt, universel og imperialistisk førstehed. Det er Maja Brandt Andreassen, der har stået for oversættelsen, der på dansk har fået titlen: "Homonationalisme og biopolitik". Det er første gang, der foreligger en dansk oversættelse af Puar, og vi er stolte af at kunne introducere begrebet på dansk og særligt glade for at gøre det i dette nummer af *Kvinder, Køn & Forskning* og dermed betone vores arbejdes slægtskab med førstehedsbegrebet.

Til at præsentere og kontekstualisere Puar's begrebsapparat bidrager Michael Nebeling Petersen med introduktionen: "These are queer times indeed. En introduktion til homonationalisme i en dansk kontekst". Her viser Petersen – med udgangspunkt i dansk lovgivning, narrativen om det særlige danske frisind, og en analyse af den diskursive rekonfigurering af den homoseksuelle figur i en dansk offentlighed – hvordan Puar's begreb kan hjælpe til at synliggøre, hvordan identiteter på forskellig vis enten foldes ind i eller ud af livet – såvel i Abu Ghraib som i den danske Folketingssal.

Billedsiden i dette nummer er en række billeder af den amerikansk-canadiske maler Rachel Berman (født Susan King; 1946-2014), der med sin fine, suggestive og lidt melankolske stil viser ambivalensen i også de positioner, vi teoretisk kan læse som 'første'.

God læselyst!

LITTERATUR

- Brade, L. Haj (2015): "“Just so you know; I’m absolutely completely normal!” – An empirical investigation of firstness”, i: *NORA* Vol 23, Issue 3, 2015
- Butler, Judith (1999) [1990]: *Gender Trouble*. New York, Routledge
- Butler, Judith, Meijer, Irene Costera & Baukje Prins (1998): "How Bodies Comes to Matter: An Interview With Judith Butler", i: *Signs* Vol. 23, No. 2, 1998
- Butler, Judith (1997): *Excitable speech – A politics of the performative*. New York, Routledge
- Butler, Judith (1993): *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of “Sex”*. New York, Routledge
- Connell, Raewyn W. (1995): *Masculinities*. Sydney, Allen & Unwing
- Derrida, Jacques (1976) [1967]: *Of Grammatology*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore
- Dyer, Richard (1988): "White", i: *Screen* 29.4 Autumn 1988.
- Frankenberg, R. (1997) [1993]: *White women – race matters. The social construction of whiteness*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Garland-Thomson, Rosemarie (1997): *Extraordinary Bodies: Figuring Physical Disability in American Culture and Literature*. New York, Columbia University Press.
- McRuer, Robert (2006): *Crip Theory. Cultural Signs of Queerness and Disability*. NYU Press, New York.
- Puar, Jasbir (2007): *Terrorist Assemblages. Homonationalism in Queer Times*. Duke University Free Press, New York.
- Rich, Adrienne (1999) [1986]: "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence", i: Rich, Adrienne (1999): *Blood, Bread, and Poetry: Selected Prose, 1979-1985*. New York, Norton Paperback
- Stauanæs, Dorte (2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. Forlaget Samfundslitteratur, Frederiksberg.
- Warner, M. (red.) 1999: *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. The Free Press, New York.